

Gdje bijahu i kakvi su počeli školovanje i obrazovanje, na Ivicu Klčmanovića iz Kovačiceva romana *U registraturi* (1888.), nego naših renomiranih suvremenika, osoba osobito zaslužnih u područjima znanosti ili umjetnosti. U ovoj rubrici o tome je riječ...

Dopunska škola u župnome dvoru

Pile
Akademik Stjepan Damjanović
predsjednik Matice hrvatske

Prva četiri razreda osnovne škole polazio sam u svome rodnom selu Strizivojnoj koje se nalazi deset kilometara južno od Đakova. Moji su bili seljaci i velik sam dio dana provodio u polju... Kada bi dan bio lijep, s polja su se vidjeli zvonici đakovačke katedrale... A u selu nije bilo ni ambulante, ni knjižnice, ni kinodvorane... sve smo to morali potražiti u susjednom Vrpolju. Samo su rijetke kuće imale radioaparati, televizijski je bio samo jedan – na željezničkoj stanici. Iako knjižnice nije bilo, do knjiga sam lako stizao kroz cijelo osnovno školovanje: moj strizivojnjački župnik Mitar Dragutinac imao je knjižnicu od koje sam bolju vidio tek u profesorskim daniima kod nekoga svog kolege... Tom sam se bibliotekom služio i kao gimnazijalac i kao student... i imao prilike poslije svake pročitane knjige razgovarati o njoj s nekim tko je o knjigama znao razgovarati. Župnik mi je podario kroz moje školovanje više od sto knjiga. To je bilo nekakvo dopunsko školovanje u kojem sam uživao i koje je uvelike odredilo izbor zanimanja i trasiralo moj životni put...

Ali i prva četiri razreda bila su jako zanimljiva. U sva četiri učio me mladi, sposobni i ambiciozni učitelj Mirko Cobović. U selu nije bio omiljen zbog svojih izrazito lijevih stavova, ali u razredu je bio izvanredan: nasmijan, kreativan, spretan... Sjećam se kako su tada stizala prva šiljila za olovke. Mi bismo šiljili šiljilom, a on nožićem i uvijek je najljepše izgledala njegova olovka te bi kadšto rekao: *Ništa nije bolje od naše spretna čovjeka*... Volio je vježbati

dramske predstave koje smo izvodili u školskom dvorištu, a gledalo nas je puno naše rodbine i prijatelja. Sjećam se naših seljaka koji su prilazili učitelju i stiskali mu ruku te na trenutak zaboravljali da će za Božić biti problema jer mi ne ćemo doći u školu, a učitelj će odabrati skupinu učenika i tumačiti nam zašto bi i na krkvene blagdane trebalo doći u školu.

Viša četiri razreda polazio sam u susjednom Vrpolju i iz toga vremena sjećam se nastavnika matematike Vlade Kostanjca. Bio je strog i sustavan te sam mu u gimnazijskim danima bio zahvalan jer sam pobjeđivao na natjecanjima iz matematike, ponajviše zahvaljujući tom svom vrpoljačkom nastavniku koga su svi njegovi učenici smatrali pravim čarobnjakom koji je nastjerivao mrak iz naših glava. Druga osoba bio je Branko Kršnjavi, član slavne zagrebačke obitelji, koji je zbog obiteljskih teškoća dospio u slavonsko selo. Došao je da bi predavao glazbeni odgoj, ali predavao je i druge predmete (njemački, „nauku o čovjeku“ itd.). Bio je vrlo obrazovan i temperamentan, volio se šaljiti. Ja sam se također volio šaljiti i često sam se smijao pa mi je jednom nakon izmjene šala rekao: „Ti ćeš završiti u ludnici ili ćeš biti sveučilišni profesor.“

Od moje kuće u Strizivojnoj do vrpoljačke škole bilo je više od tri kilometra pa sam, uostalom kao i velika većina, svaki dan dobro pjelačio. Samo su neki imali bicikl i ponekad su me povezili jer sam bio pripravan pomoći u rješavanju zadaća, testova i drugih muka.

Moji u kući bili su uvjereni da je osmi razred zadnji u mom školovanju, samo je moja majka priželjkivala da krenem dalje. Pomogao je župnik, manje time što me hvalio kao učenika, više time što je objašnjavao da će naše seljačko imanje pod mojom komandom sigurno propasti jer se jasno vidi da me slabo zanimaju zemljoradnja i stočarstvo.

U Požegi je učiteljela najstarija od tri moje tetke i djed je odlučio da idem tamo u gimnaziju. I danas se s velikim priznanjem i s velikom zahvalnošću sjećam gotovo svih profesora koji su mi predavali i mogao bih u čast svakom od njih izgovoriti pohvalno slovo, ne patetično i isprazno, nego s navođenjem stvarnih kvaliteta i stvarnih zasluga. Spomenut ću samo jednoga – profesora Ivana Barišića – koji nam je predavao filozofiju, psihologiju i logiku. On nikada nije ispitivao za ocjenu, nego smo ocjene zajedno izglasivali na kraju polugodišta ili na kraju školske godine.

Nastavu iz logike izvodio je tako da bi na početku gotovo svakoga sata digao mene i ja sam ponovio što je bilo na prošlom satu, a on bi onda tumačio novo gradivo. I bio je razočaran kad sam rekao da ću studirati hrvatski jezik i književnost. „Damjane, nije to za tebe, to je za slabe!“, rekao mi je. Nije me pokolebao iako sam ga iznimno cijenio i volio, a i cijela je škola držala da je on i najbudniji i najbolje obrazovani naš profesor. Odlučio sam da ću jednoga dana gimnazijalcima tumačiti književna djela i priželjkivao profesorsko mjesto u Požegi, Đakovu ili Vinkovcima.

Požega me oduševljavala svojom arhitekturom, zaljubljenostu građana u svoj grad, imala je sjajno kazalište u kome sam se divio Ivi-
ci Plovaniću i Franji Alvađu, koji su kasnije završili na zagrebačkim i sarajevskim pozornicama... A gimnazija je, kad god je to bilo moguće, izabirala za profesore svoje bivše učenike...

Za vrijeme cijeloga toga školovanja župni dom u mom selu bio je osobito mjesto moje dogradnje, posebnice o praznicima... Došao sam u župni dom, uzeo Kranjčevića, Vjenceslava Novaka, Matijaca, Sigrid Undset, Gulbrandsena, Gunarsona, Tolstoja, Dostojevskog, Solženjicina, itd. itd., uz ovce čitao i kad bih pročitao, razgovarao sa župnikom...

I onda sam stigao u Zagreb... Upisao sam tadašnju jugoslavistiku i rusistiku. Već u prvom semestru dogodio se preokret: volio sam i dalje književnost, ali jezični su me kolegiji posve zaokupili jer jezik nije više bio *(i)lah, (i)jaše*... počeo sam ga razumijevati kao sustav i brzo stekao uvjerenje da je jezik najveći dar što ga je Bog dao ljudima...

Na jugoslavistici Čubelić, Kaliterna, Ratković, Bogišić, Frangeš, Šćel, Milčević, Vušpotić, Petrić, Pogačnik, Šljivarić, Zaninović, Grčević, Flegar, Kepeski, Hercigonja, Jonke, Moguš, Vončina, Rosandić, na rusistici Antica Menac, Venturin, Popović, Simeon, Renata Volos, Flaker, Škrljarov (da spomenem one s kojima sam se sreo u predavaonici) – različite darovitosti, različiti opsezi i dosezi, ali svi u nastojanju da nam posreduju znanja, da nas upute, da nas potaknu na razmišljanje, da nas oboružaju za dane koji dolaze, za prosvjetni ili za znanstveni rad...

I kada se bližio kraj studiju, i kad sam se počeo zanimati ima li za mene mjesta u Požegi, Đakovu, Vinkovcima, pozvao me profesor Hercigonja i predložio da ostanem na Katedri za staroslavenski... Ne bez straha, prihvatio sam, ostao... a sveučilišna nastava i druženje sa starim glagoljčkim tekstovima ispunili su u mom životu ono što zovemo profesijom, zanimanjem...

Pišem ovo u trenutku kada se sprema štrajk prosvjetnih radnika u našoj zemlji... Kad su moji požegi profesori prolazili gradom, i učenici i građani povukli bi se u stranu i s poštovanjem ih pozdravljali... Što se to s nama događa? Jesu li oni koji odlučuju u našem društvu imali svoje učitelje i profesore i jesu li koga od njih poštovali i voljeli? Kada će prestati govoriti fraze o društvu znanja usporedo ponižavajući one na kojima mora počivati put u bolju sutra?

